

Трачук Н.М. Позитивне ставлення до навчання як мотив учіння дітей з особливими освітніми потребами / Н.М. Трачук // Актуальні проблеми педагогіки початкової школи в контексті освітньої реформи: зб. наукових праць / укл. Поясик О.І., Слипаник О. В., Ковальчук М.П. Івано-Франківськ: НАІР, 2021. – С.174-177.

Трачук Н.М.

Трачук Н.М.

Trachuk N.M.

**ПОЗИТИВНЕ СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ ЯК МОТИВ УЧІННЯ
ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

**ПОЗИТИВНОЕ ОТНОШЕНИЕ К УЧЕБЕ КАК МОТИВ УЧЕНИЯ
ДЕТЕЙ С ОСОБЕННЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ
ПОТРЕБНОСТЯМИ**

**POSITIVE ATTITUDE TO LEARNING AS A MOTIVATION FOR
CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS**

***Анотація.** У даній статті розкрито сутність позитивного ставлення до навчальної діяльності дітей з особливими освітніми потребами в контексті мотивів учіння. Показано залежність між підвищенням інтересу до змісту навчального матеріалу та формуванням емоційно-позитивного ставлення учнів з особливими освітніми потребами до навчання в школі. Виокремлено педагогічні передумови формування в молодших школярів позитивного ставлення до навчальної діяльності як одного із провідних мотивів учіння.*

***Ключові слова:** позитивне ставлення до навчання, мотиви учіння, пізнавальний інтерес, діти з особливими освітніми потребами.*

***Аннотация.** В данной статье раскрыта сущность позитивного отношения к учебной деятельности детей с особыми образовательными*

потребами в контексте мотивов учения. Показана зависимость между повышением интереса к содержанию учебного материала и формированием эмоционально-положительного отношения учащихся с особыми образовательными потребностями к обучению в школе. Выделены педагогические предпосылки формирования у младших школьников положительного отношения к учебной деятельности как одного из ведущих мотивов учения.

Ключевые слова: положительное отношение к учебе, мотивы учения, познавательный интерес, дети с особыми образовательными потребностями.

Abstract. This article reveals the essence of a positive attitude to the educational activities of children with special educational needs in the context of learning motives. The relationship between increasing interest in the content of educational material and the formation of emotionally positive attitudes of students with special educational needs for schooling is shown. The pedagogical preconditions for the formation of a positive attitude to educational activities in junior schoolchildren as one of the leading motives for learning are highlighted.

Keywords: positive attitude to learning, learning motives, cognitive interest, children with special educational needs.

Сучасна парадигма освітньої системи України, котра сьогодні знаходиться на етапі потужних реформаторських змін, ґрунтується на ідеях всеохоплюючої та всім доступної освіти, що, в свою чергу, свідчить про необхідність включення у навчально-виховний процес дітей із різними освітніми потребами та можливостями.

Формування позитивного ставлення учнів з особливими освітніми потребами до пізнавальної діяльності посідає чільне місце у проблематиці реалізації інклюзивного навчання. Ставлення до навчання розглядаємо крізь призму мотивів учіння, адже саме вони є рушійною силою, котра спрямована на активізацію молодших школярів у навчальному процесі. Для дітей, котрі мають вади розвитку система стимулів, як зовнішніх, так і внутрішніх, вкрай важлива.

Дослідження питань навчальної мотивації та формування в учнів з інклюзією позитивного ставлення до пізнавальної діяльності набуває неабиякої актуальності у контексті реформування Нової української школи.

У даній статті ми ставили за мету вивчити особливості формування в дітей з особливими освітніми потребами позитивного ставлення до навчання як мотиву учіння, на основі діагностики та аналізу виокремити ряд необхідних умов задля підтримки та розвитку навчальної мотивації в учнів з інклюзією.

Мотиваційному аспекту навчання приділено велику увагу в дослідженнях психологів і педагогів (О.М.Леонт'єв, Л.І.Божович, О.Г.Ковальов, Г.С.Костюк, М.І.Алексеева та інші). Водночас, аналіз літератури показав, що проблема мотивів учіння залишається актуальною і недостатньо дослідженою. Зокрема, потребують з'ясування питання щодо конкретизації шляхів та умов формування позитивного ставлення до навчальної діяльності, до вчителя, до школи в цілому у дітей з інклюзією.

У психології й педагогіці виділяється декілька груп мотивів, які, в свою чергу, об'єднуються в соціальні і пізнавальні мотиви (класифікація за А. Марковою). Пізнавальні мотиви формуються у процесі вивчення різних навчальних предметів, мають на меті розширення і поглиблення знань, умінь і навичок, прищеплення інтересу до знань. Соціальні мотиви сприяють вихованню в учнів позитивного ставлення до навчання, формуються, в першу чергу, батьками, а вже потім учителем.

Виникнення потреби зміни соціальної ролі (стати учнем) – зумовлене багатьма факторами. В сім'ї, а, особливо, в дошкільних навчальних закладах у дітей формується певна настанова на шкільне навчання, на пізнавальну діяльність, прагнення набувати знання, їх приваблюють деякі зовнішні аспекти шкільного життя, учнівський реквізит, зовнішній бік навчання: прихід у школу, вихід із школи, перерва, шкільна форма, портфель, тощо [2, 92].

Беручи до уваги, той факт, що далеко не всі діти з особливими потребами, на сьогодні, включені до системи дошкільної освіти, зрозумілим є те, що відповідальність за формування емоційно-позитивного ставлення у майбутніх

школярів під час підготовки до школи повністю покладається на батьків. Зі вступом дітей з особливими освітніми потребами до першого класу дана відповідальність стає спільною в контексті вчительсько-батьківської взаємодії.

Ефективне інтегрування дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній простір можливе за умов глибокого розуміння педагогом науково-методичних підходів впровадження інклюзивної освіти, осмислення особливих потреб, відмінностей, несхожості, унікальності дітей, з якими їм необхідно буде працювати [6,13].

Бажання стати учнем, навчитися у школі виявляється, насамперед, у намаганні змінити своє становище маленького. Сам факт вступу до школи підносить дитину на новий щабель в її житті. Все це відіграє значну роль у формуванні позитивного ставлення до навчальної діяльності, що є джерелом соціальних мотивів учіння.

Інтерес до самого процесу навчання – це основа внутрішньої мотивації учіння. Далеко не в усіх випадках учні з особливими освітніми потребами пов'язують його з прагненням до нових знань, умінь, їх приваблює дійовий бік навчання: писати, читати, лічити, розповідати, малювати, їм подобається виконувати завдання вчителя, чути оцінюючі судження, схвалення, тощо.

Кіт Г.Г. зазначає, що актуальним питанням на сьогодні залишається вибір форм та методів роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Педагог повинен орієнтуватися на вікові особливості, індивідуальні потреби та можливості кожного учня, зокрема на рівень розвитку його вищих психічних функцій [1,25]. Задля забезпечення позитивного тла в освітньому процесі із такими дітьми вчителям-практиками варто використовувати власний творчий потенціал та пробуджувати його в своїх учнях.

Формування позитивного ставлення до процесу здобуття знань доцільно здійснювати через творчу реалізацію особливих учнів. На думку, Кривошеї Т.М. у творчій діяльності репрезентується внутрішній світ дитини, особливості її світосприймання, уявлень, інтересів та здібностей [3,96]. На тлі творчих здобутків починають виникати інтелектуальні почуття: радість від успіху в

пізнанні нового, задоволення від розумового напруження тощо, які при вмілому керівництві і відповідних методах навчання стають стійкими мотивами учіння.

Наші спостереження свідчать про те, що мотивація дітей молодшого шкільного віку є нестабільною та недовготривалою. Варто постійно стимулювати пізнавальну активність учнів з особливими освітніми потребами. Сформоване в дітей позитивне ставлення до навчання, на нашу думку, може стати міцним та надійним ґрунтом, на якому будуватиметься мотиваційна сфера у аспектах, що пов'язані зі здобуттям освітою.

З метою визначення ставлення молодших школярів до школи та їх мотивації до навчання нами було здійснено інтерв'ювання дітей з особливими освітніми потребами. Результати інтерв'ю показали, що більшість опитуваних дітей (66 %) має сформоване ставлення до себе як до школяра, позитивно ставиться до навчання і виявляє достатній рівень навчальної активності. Деякі діти (16%) неохоче відвідують школу та не прагнуть активно включатись у навчальну діяльність, негативно ставляться до школи в цілому. Не сформоване ставлення до себе як до школяра виявлено у 18 % учнів з інклюзією.

У методичному посібнику С. М. Лупінович зазначено [4, 50], що внутрішня мотивація учіння молодших школярів нестійка, інтерес виявляється переважно до результату навчальної діяльності, а не процесу отримання знань.

Нами досліджено, що підвищення інтересу до навчального матеріалу сприяє формуванню емоційно-позитивного ставлення учнів з особливими освітніми потребами до навчання в школі. Крім того, інтерес до навчального матеріалу зумовлює інтерес до пізнавальної діяльності, який своєю чергою тісно пов'язаний з мотивами учіння. Пізнавальні потреби й інтереси, як складові мотивації, виникають за умови, якщо навчальний процес має особистісний зміст.

У процесі роботи над проблемою нами були виокремлені педагогічні передумови формування в молодших школярів позитивного ставлення до навчання. Визначені нами передумови не є панацеєю в досліджуваній проблемі, але дотримання цих умов стане значним кроком на шляху до подолання негативного ставлення до навчальної діяльності у дітей з інклюзією.

Необхідними умовами для підтримки, розвитку мотивації учіння є:

- підбір цікавого дидактичного матеріалу, що відповідає вимогам роботи з дітьми, котрі мають особливі освітні потреби;
- створення комфортного мікроклімату та забезпечення успішної взаємодії з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу;
- створення „ситуації успіху” для кожного учня з особливими освітніми потребами, стимулювання їх пізнавальної активності;
- використання у навчальному процесі інноваційних технологій з метою оптимізації та підвищення ефективності засвоєння практичного змісту навчальних предметів.

Активна позиція вчителя має не аби який вплив як на формування особистості учня, так і на його мотивацію у будь-якій діяльності. Варто пам'ятати, що приділяючи увагу навчанню дитини з особливими освітніми потребами та виховуючи в неї свідоме бажання вчитися, вчителі спільно із батьками закладають фундамент шкільної успішності молодшого школяра.

Отже, наявність позитивного ставлення до навчання як одного із складових мотивації учіння у молодших школярів з інклюзією є важливою умовою їх успішної навчальної діяльності. Розвитку мотиваційної сфери дітей повинні сприяти і батьки, і вчитель. Шлях до подолання «неуспішності» учнів з особливими освітніми потребами починається з формування емоційно-позитивної установки на процес здобуття знань.

Список використаних джерел

1. Кіт Г.Г., Пташнік Н.М. Українська народна гра – дітям // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: Навчально-методичний посібник / За ред. Г.С.Тарасенко. – К.: Видавничий Дім —Словол, 2010. – С. 96-111.
2. Кіт Г. Г. Творчо-дослідницька діяльність учителя як засіб формування мотивації учіння молодших школярів / Г. Г. Кіт // Наукові записки: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв. – Серія „Початкове навчання”. – Вип. 9. – Вінниця: ВДПУ ім.. М. Коцюбинського, 2011. – С. 91-95.
3. Кривошея Т.М. Педагогічні умови реалізації взаємозв'язку розумової та естетичної діяльності молодших школярів у процесі вивчення математики /Т.М.Кривошея // Молодий вчений. - № 5.2. (57.2). – травень, 2018. – С.93 – 99.

4. Лупінович С. М. Навчаємося залюбки. Формування мотивації до навчання учнів молодших класів: Метод. посіб. / С. М. Лупінович. – Х.: Основа, 2009. – 107 с.
5. Маркова А. К. Формирование мотивации учения / Маркова А. К., Матис Т. А., Орлов А. Б. – М.: Просвещение, 1990. – 192 с.
6. Основи інклюзивної освіти: Навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Калупаєвої А.А.. – К. : «А.С.К.», 2012. – 308 с.